ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ ТА ЕТИКА

УДК 171

DOI 10.35423/2078-8142.2021.1.1.09

Є. І. Мулярчук,
доктор філософських наук,
старший науковий співробітник
Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України,
м. Київ, Україна
e-mail: Muliarchuk@nas.gov.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9204-6342>

ПОКЛИКАННЯ НА ЗАХИСТ ПРИРОДИ: ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА І ПРАКТИКА

Захист природи і відновлення екологічного балансу людського довкілля неможливі без консолідації зусиль усього людства. Актуальною проблемою є формування етичної мотивації широкого загалу людей для зміни наявної неефективної політики і практики природокористування. У дослідженні розкрито застосування концепції покликання як філософсько-етичного феномена до вирішення екологічних проблем. Покликання визначено як смислове ціле, яке об'єднує особистісні бажання, здібності, діяльність для їх реалізації та оцінку досягнених результатів відповідно до розуміння людиною особистісного, суспільного або духовного блага, на яке вони спрямовані. Проаналізовано покликання як інтерналізовану соціальну спонуку людини у сфері природоохоронної діяльності. Розкрито значення моральних почуттів і етичних принципів адвокації, солідарності, відповідальності, справедливості для виявлення і реалізації покликання до захисту природи. На основі аналізу філософських праць К.-О. Апеля, М. Гайдегера, Т. В. Гардашук, А. М. Єрмоленка, Г. Йонаса, М. М. Кисельова, Х. Конніної, К. М. Маєр-Абіха та релігійної думки (папа Франциск, патріарх Варфоломій) проаналізовано проблему антропоцентризму в етиці і завдання консолідації антропології, етики і екології у пошуку шляхів вирішення кризи довкілля. Обґрунтовано принципи спільної відповіді-

льності і надособистісного блага у покликанні людей на захист природи.

Ключові слова: покликання, поклик, відповідальність, захист природи, екологічна етика, екологічна справедливість, суспільне благо, надособистісне благо.

Необхідність етичного переосмислення стосунків людини і природи очевидна. Крім суто прагматичних розрахунків припустимих меж людського впливу на довкілля і чинника страху перед екологічними небезпеками, на якому наголошував Г. Йонас [5], потрібна й глибинна особистісна мотивація до захисту природи. Лише так можливе вирішення складних екологічних проблем, які вимагають рішучих дій, суттєвого обмеження споживання і т.ін. Як засвідчують сучасні дослідження, сподівання на те, що екологічні загрози будуть зменшуватися мірою вдосконалення технологій і підвищення загального рівня життя людей на планеті, не справджуються [15]. А досвід екологічного руху та політичних зусиль екологічного спрямування останніх 50 років підтверджує, що реформи «зверху» малоефективні й часто-густо залишаються декларативними без підтримки «знизу», «бо саме у громадах і серед пересічних громадян формується як екологічна стурбованість і розуміння екологічних проблем, так і їх несприйняття й опозиція до будь-яких екологічних реформ» [2, с. 114].

Екологічна діяльність громадських організацій у Європі та США веде свою історію з кінця XIX ст. на тлі популярного на той час романтичного ставлення до природи. Проте й нині, на жаль, переважна частина людей не виявляє зацікавлення цими проблемами. Власне, ніхто не проти покращення екологічної ситуації, але не так, щоб це вимагало жертв і особистих зусиль від кожного, зокрема. Тим часом відбуваються критичні за обсягами витрати невідновлюваних природних ресурсів, забруднення довкілля і незворотні кліматичні зміни. Щоб ситуативні інтереси і потреби людей не ставали на заваді необхідних перетворень у структурі виробництва і споживання, потрібні зміни у свідомості більшості суспільства. Це вимагає мобілізації інтелектуалів, науковців, небайдужих політиків і підприємців. Йдеться про моральні переконання та ети-

чну відповідальність, альтруїстичну мотивацію, оскільки ефект від докладених зусиль, витраченого часу, фінансових ресурсів буде помітний лише згодом, можливо у житті наступних поколінь людей.

Пропонуємо розглянути моральну мотивацію на захист природи в аспекті покликання людини. Концепція покликання як філософсько-етичного феномена була представлена нами у дослідженні, у прикладній частині зорієнтованому на освітню діяльність [9; 10]. Завданням даної розвідки є застосування етики покликання до вирішення екологічних проблем, збереження і відтворення довкілля людини у сучасному світі.

У структурі етичної мотивації особистості ми визначаємо покликання як *сміслову цілю, яке об'єднує особистісні бажання, здібності, діяльність для їх реалізації та оцінку досягнутих результатів відповідно до розуміння людиною особистісного, суспільного або духовного блага, на яке вони спрямовані*. У соціальному вимірі покликання – це *діяльність* людини, мотивована не матеріальною вигодою, а потребами самореалізації, досягнення суспільного блага й духовних цінностей, які вона пов'язує з мистецтвом, наукою, релігією, і до яких належить також захист природи й довкілля. Покликання феноменологічно розкрито нами як відповідь на поклик. Поклик визначено як інтерналізовану (соціальну) спонуку людини реалізувати мету і сенс її буття, яка виявляється в її особистісно достеменному переживанні [10, с. 6]. Отже, коли йдеться про виявлення покликання людини у тій чи іншій царині її життя, потрібно проаналізувати структуру «поклик-відповідь», а саме хто, або що й до чого кличе людину, і в чому полягатиме її відповідь.

На відміну від інших спонук, наприклад, викликів, які можуть бути безособовими та стихійними, і в кожному разі зовнішніми, поклик має надособистісну суб'єктність [8]. У природоохоронній діяльності суб'єктом поклику є суспільство, його інституції, мас-медіа, громадські організації – всі ті, хто генерують усвідомлення нагальних для людської спільноти проблем. З боку релігійної спільноти поклик на захист природи підсилюється авторитетом духовних лідерів і священних текстів. Згадаймо, приміром, енцикліку «*Laudato si'*» папи Франциска видану 2015 р. [12], промови та публікації з екологічної проблематики Патріарха Варфоломія [13].

У світській і релігійній думці утверджується розуміння того, що людство *покликане* дбати про все суще, оскільки «кожне творіння має власне призначення» [12, с. 64], яке людина зобов'язана розуміти і поважати. Йдеться про пробудження екологічної чутливості людей, про розвиток екологічної етики і педагогіки, які допоможуть людям «зростати, виявляючи солідарність, відповідальність і піклування засноване на співчутті» [12, с. 154].

Отже, люди здатні засвоїти соціальні, моральні спонуки і релігійні настанови, щоб відчувати їх як власний внутрішній поклик, як вияв совісті. Чи може бути суб'єктом екологічного поклику сама природа? У моральному досвіді багатьох людей виявляється безпосереднє співчуття до живих істот і розуміння самоцінності природи. Такі переживання не є лише романтичними. Суб'єктність природи можливо обґрунтувати онтологічно. Людина є частиною природи і її свідомість виникає на певному рівні розвитку природи. Отже, у певному сенсі, свідомість людини – це свідомість самої природи. На ці метафізичні й еволюціоністські аргументи в онтології Г. Йонаса і в «екософії» або «глибинній екології» А. Наеса звертає увагу, зокрема, К.-О. Апель, який резюмує їх так: «людство, тобто людська спільнота співвідповідальних діячів, є таким наслідком еволюції і таким суб'єктом влади, якому ввірене буття як таке. Це останній і тому найвищий щабель еволюції» [1, с. 431]. У цьому контексті філософ нагадує й вислів Гайдегера про те, що людина є «пастухом буття». Справді, Гайдегер у різних працях пише про поклик, який йде до людини від самого буття, що все суще відповідає «покликанню буття» [11, с. 52]. Апель також звертає увагу на етику благоговіння перед життям А. Швейцера і східну (індуїстську) онтологію тотожності всіх істот. Однак філософ зауважує, що в онтологічній і телеологічній метафізиці бракує критеріїв диференціації [1, с. 432]. Йдеться про те, що природа, як недиференційоване ціле, або буття всього сущого не може стати джерелом спонук, які людство могло б розглядати в практичному дискурсі.

Відносини людини і природи передусім органічні. Як частина живого, людина існує в ланцюгу споживання і користується природою як джерелом засобів для існування. Однак природні ба-

гатства невинно витрачаються, ентропія зростає. Для збереження умов існування необхідно користуватися наявними ресурсами розумно, не руйнуючи, а відтворюючи екосферу самої людини, тобто принаймні дбаючи про *частину* (органічну й неорганічну) природи, «про тих рослин і тварин, які мають єдину з людиною долю» [1, с. 430]. Оскільки про світову гармонію і баланс усього сущого говорити не доводиться, онтологічно-метафізичної парадигми докантивської філософії недостатньо для розв'язання екологічної кризи. Людина має брати на себе відповідальність за захист природи і реалізувати її у сфері співіснування, враховуючи і репрезентуючи інтереси і права інших істот. Тож, у практичному сенсі, поклик і відповідь екологічного покликання є соціальними за сферою їхнього вияву і здійснення. Етика покликання у природоохоронній царині керується принципами адвокації, солідарності, відповідальності, екологічної справедливості.

Утім, не варто недооцінювати компонент людських почуттів. Покликання виявляється спершу як бажання людини. Відповідь на поклик – це спочатку бажання, а потім – дія. Освіта, виховання, мас-медіа, мистецтво та громадські ініціативи мають культивувати в людях моральні почуття жалісності, любові, благоговіння до всього живого, а також естетичні переживання краси природного світу. Без відродження таких почуттів політична воля і повсякденна екологічна свідомість не можуть бути дієвими. Це обґрунтував, зокрема, К. М. Маєр-Абіх у книзі «Повстання на захист природи» [7, с. 22–23].

А. М. Єрмоленко у монографії, присвяченій етичним проблемам екологічної кризи, застерігає від двох хиб екологічної етики. Перша – це натуралістична хиба, стосовно якої треба сказати, що людина не лише природна істота і «з самої природи не можуть бути виведені норми нашого поведіння з нею» [4, с. 220]. Друга – це ідеалістична хиба, проти якої існує твердження, що «легітимовані самою природою норми не мають кореляції з дійсністю і фактичністю: політикою, економікою, наукою, технікою тощо. Вони перетворюються на гальмо розвитку цих сфер або на них ніхто не зважає, удаючи, щоправда, свою неабияку занепокоєність» [4, с. 220]. Відтак, на думку Єрмоленка, на додаток до симуляції демократії у сучасному світі, виникає «екологічна симуляція». От-

же, необхідна пильність, пробудження власної й формування спільної відповідальності людей щодо стану їхнього довкілля і блага природи.

Екологічна етика є каталізатором критики антропоцентризму. Але й така критика може бути лише декларативною, адже від цих самозвинувачень мало що змінюється у діяльності людей. Тому західні й українські дослідники виступають за поміркованість у цьому питанні. Так, Апель зазначає, що зв'язок кризи довкілля з антропоцентризмом простежується у його «найвужчому утилітаристському визначенні», яке розглядає природу лише як засіб для людського життя [1, с. 430]. У ширшому ж сенсі антропоцентризм внутрішньо притаманний людській свідомості, мисленню і цілераціональній діяльності, яка необхідна для реагування на різноманітні виклики сучасності. А тому проблема подолання антропоцентризму в етиці залишається принаймні відкритою. Цю думку поділяє А. Єрмоленко, посилаючись, зокрема, на представника комунікативної етики В. Кульмана, який вважав проблематичною або й узагалі неможливою відмову від антропоцентризму, а також на твердження К. М. Маєр-Абіха про необхідність «повернутися до природи на основі розуму і свободи» [4, с. 227]. Людина, як єдиний суб'єкт раціонального мислення і ціннісного відношення у світі, здатна усвідомлювати власну відповідальність за довкілля і природу. Відмова від цієї виключно людської відповідальності означала б капітуляцію перед екологічними проблемами. Натомість, як зазначає М. Кисельов, конче потрібне поєднання антропології, екології і етики, адже «йдеться про консолідацію зусиль всього людства в планетарному масштабі, консолідацію, що буде спиратися на мораль та екологічну культуру» [6, с. 15].

Власне за об'єднання зусиль усіх відповідальних осіб, інституцій і громадян у вирішенні екологічних проблем виступає й сучасна християнська церква. Звісно, християнська теологія також обережна щодо антропоцентризму. Так, у згаданій енцикліці папа Франциск відзначає, що на шляху подолання екологічної кризи не біоцентризм має замінити собою «викривлений антропоцентризм», але «відповідна антропологія», яка визнає і оцінить «унікальні» можливості людини, серед яких «знання, воля, свобода та відпові-

дальність» [12, с. 89–90]. Попри те, справді новаторським виглядає тлумачення папою християнського вчення про святість кожної екосистеми, про «власну «доброту» всього створіння й обов'язок людини їх берегти [12, с. 55].

Однак апологія антропоцентризму в екологічній етиці може мати і небезпечний характер. Йдеться про принципове запитання: чи є буття самої людини центральною цінністю у світі, або ж людина має рівні права на існування серед усього суцього? Спроби захистити першу тезу призводять до розмивання самого поняття антропоцентризму, приховуючи його сутність. У такий спосіб нівелюється гострота проблеми відповідальності людини за стан її довкілля і благо інших істот у світі. Подібним чином, приміром, Т. Хейвард у статті «Антропоцентризм: невірно зрозуміла проблема» [14] висуває тези про те, що потрібно розрізняти легітимні і нелегітимні людські інтереси, розуміти нерівність і нерівномірність згубного впливу людей на природу, а також те, що лише люди здатні досягти сталості екосистем, які забезпечують їхню життєдіяльність, і, насамкінець, наполягає на принципі, що неможливо любити інших, якщо не любиш себе.

У статті Г. Копніної, Г. Вашингтона, Б. Тейлора та Дж. Піколо «Антропоцентризм: більш, ніж невірно зрозуміла проблема» [15] цікавим є не саме спростування згаданих положень Т. Хейварда, а передусім аргументи на користь спільної відповідальності людей стосовно природи. Зокрема, заперечуються як «шахрайські» всі спроби виправдання антропоцентризму шляхом «пом'якшень» його тлумачення. У такий спосіб, як зазначають автори статті, приховується сама сутність антропоцентризму «як ідеології, що вважає людей найціннішими сутностями у світі», а це, зрештою, призводить до диктату економічних інтересів, до «індастроцентризму» (industrocentrism) [15, с. 123]. У цьому контексті варто, на нашу думку, порушити вимоги екологічної справедливості, що стосуються нерівномірності ризиків, яким піддаються самі люди різних частин світу внаслідок техногенної, індустріальної активності [3, с. 288].

За справедливість у світі потрібно боротися, вона не встановлюється сама по собі. І хоча безпосередньо шкідливі дії щодо довкілля здійснює порівняно незначна кількість людей, відповідаль-

ність за це є колективною. Адже усі ми, громадян своїх країн, власною поведінкою як споживачів і виборців, даємо згоду або унеможливуємо такі дії. Тож не варто звинувачувати в екологічному егоїзмі лише окремих людей – менеджерів і політиків, тоді як можливий масовий антропоцентризм, що пасивно легітимує згубний вплив людини на природу.

Як наголошують автори статті, яку ми розглядаємо, антропоцентризм є «етичною помилкою, яка має бути виправленою» шляхом утвердження екоцентризму, що поширює ціннісні визначення й етику на весь світ [15, с. 122–123]. У полі їхньої уваги система відносин «людина і природа», рівність яких залежить від загалу людей: «Жодна частина людства не може бути “звільненою” від відповідальності за позалюдський світ (nonhumans)» [15, с. 122]. Звідси випливає обов’язок людей представляти права природи: «не тому що людство є центром біосфери, а оскільки люди є єдиним видом живих істот, який наділений свідомістю для розуміння моральної сутності прав (to recognize the morality of rights)» [15, с. 122]. Люди мають турбуватися про сталість екосистем не для того лише, аби забезпечити власне існування, не тому, що люблять себе понад усе. Мета має бути неантропоцентричною і полягати у пошуку блага всього сущого.

Відповідно автори статті звертаються до метафізичного аргументу: «визнання об’єктивності добра у світі безвідносного до людського вибору і навіть до існування людини. Це добро (good) було тут задовго до нас і нас переживе» [15, с. 121]. Проте лише люди здатні розуміти це добро, дбати про благо всього сущого. Влучною є теза: «розуміння цінностей є безперечно антропогенним (породженням людьми), але воно не має бути антропоцентричним» [15, с. 122]. В екоцентричній оптиці, моральний обов’язок стосовно інших людей не має розглядатися окремо від захисту природи. І те й інше має бути рівноцінним благом.

Отже, підбиваючи підсумок нашого розгляду, відзначимо, що покликання на захист природи як дієва відповідь на актуальні екологічні загрози і виклики, має і може бути реалізованим у *соціальному вимірі життя людини, стосується не лише збереження живої і неживої природи, а й екологічної справедливості щодо*

громад. Ентузіазм окремих активістів недостатній, щоб змінити дійсність. Покликання до захисту природи стосується відповідальності усіх людей. Слушною є думка, що «успіх розв'язання екологічних проблем, оздоровлення довкілля та підвищення якості життя людей залежатиме від здатності різних суспільних груп дійти консенсусу заради спільного блага» [2, с. 115].

Однак, відчуючи і розуміючи власне покликання до захисту природи, люди повинні намагатися ставити себе у ціннісному відношенні на рівні з іншими істотами у їхньому праві на існування, шукати баланс між власними потребами і благом довкілля. Щоб відчуті і зрозуміти право інших істот і всього суцього на існування, потрібно дослухатися до поклику природи і до свого морального обов'язку, мірою власних можливостей утверджувати у світі добро. Адже в останньому, метафізичному, сенсі йдеться про благо буття, спільне для природи і людини, поза розумінням якого неможливі людські цінності й етика як наука.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апель К.-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці. Єрмоленко А. М. *Комунікативна практична філософія. Підручник*. Київ : Лібра, 1999. С. 413–454.
2. Гардашук Т. В. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. Київ : ТОВ «ВПЦ Технопринт», 2000. 126 с.
3. Гардашук Т. В. Екологічна справедливість як критерій громадянського суспільства (рефлексія над досвідом США). *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. № 1–2. С. 286–292.
4. Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. монографія. Київ : Лібра, 2010. 416 с.
5. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / пер. з нім. А. М. Єрмоленка. Київ : Лібра. 200. 400 с.
6. Кисельов М. М., Гардашук Т. В., Грабовський С. І. та ін. *Антропосфера: сучасні інтерпретації*. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2015. 192 с.
7. Маєр-Абіх К. М. Повстання на захист природи. Від довкілля до спільнот / пер. з нім., післямова, примітки А. Єрмоленка. Київ : Лібра. 2004. 196 с.

8. Мулярчук Є І. До феноменології покликання: про сенс поклику. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2019. Вип. 3–4 (169–170). С. 196–211.
9. Мулярчук Є. І. Філософія і педагогіка покликання. Київ : Дух і літера, 2019. 344 с.
10. Мулярчук Є. І. Покликання як філософсько-етичний феномен. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ, 2020. 28 с.
11. Хайдеггер М. Изречение Анаксимандра. *Хайдеггер М. Разговор на просёлочной дороге*. Москва : Высшая школа, 1991. С. 28–68.
12. Енцикліка «*Laudato si*» Святішого Отця Франциска про турботу за наш спільний дім. Київ – Івано-Франківськ – Дрогобич : Коло, 2019. 184 с.
13. Bartholomew, ed. Chryssavgis J.. *On earth as in heaven: ecological vision and initiatives of Ecumenical Patriarch Bartholomew*, New York: Fordham University Press, 2011. 388 p.
14. Hayward T. Anthropocentrism: A misunderstood problem. *Environmental Values*. 1997. Vol. 6 (1). P. 49–63.
15. Kopnina H., Washington H., Taylor B., Piccolo J. Anthropocentrism: More than Just a Misunderstood Problem. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*. 2018. Vol. 31. P. 109–127. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10806-018-9711-1>

REFERENCES

- Apel, K.-O. (1999). Ecological crisis as a challenge of the discursive ethics. In Yermolenko A. M. *Communicative practical philosophy. A textbook*. Kyiv: Libra, 413-454. [In Ukrainian].
- Hardashuk, T. V. (2000). Environmental Policy and Environmental Movement. Kyiv: Technopint. [In Ukrainian].
- Hardashuk, T. V. (2005). Environmental justice as a criterion of civic society (reflection on the USA's experience). *Philosophy of Law Issues*, 3, No 1-2, 286-292. [In Ukrainian].
- Yermolenko, A. (2010). Social ethics and ecology. Human dignity – respect for nature. Kyiv: Libra. [In Ukrainian].
- Jonas, H. (2001). The Imperative of Responsibility: In Search of Ethics for the Technological Age. (A. M. Yermolenko, Trans.). Kyiv: Libra. [In Ukrainian].

Kyseliov, M. M., Hardashuk, T. V., Hrabovskiy, S. I., and others. (2015). Anthroposphere: contemporary interpretations: monograph. Nizhyn: PE Lysenko M. M. [In Ukrainian].

Meyer-Abich, K. M. (2004). Revolt the defense of nature. From the environment to the common world. (A. M. Yermolenko, Trans.). Kyiv: Libra. [In Ukrainian].

Muliarchuk, Y. (2019). Towards the phenomenology of calling; about the meaning of call. *Multiversum. Philosophic almanac*, 3-4 (169-170), 196-211. [In Ukrainian].

Muliarchuk, Y. (2019). Philosophy and pedagogics of calling.. Kyiv: Duh i Litera. [In Ukrainian].

Muliarchuk, Y. (2020). Calling as a philosophical and ethical phenomenon. (Abstract of Doctoral dissertation). Kyiv: H. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine. [In Ukrainian].

Heidegger, M. (1991). Saying of Anaximandr. *Heidegger, M. A. Conversation on a country road*. M.: Vysshaya shkola, 28-68. [In Russian].

Francis. (2019). Encyclical letter “Laudato Si” of the Holy Father Francis on Care of our Common Home. Kyiv – Ivano-Frankivsk – Drohobych: Kolo. [In Ukrainian].

Bartholomew (Ed). Chrysavgis, J. (2011). On earth as in heaven: ecological vision and initiatives of Ecumenical Patriarch Bartholomew. New York: Fordham University Press.

Hayward, T. (1997). Anthropocentrism: A misunderstood problem. *Environmental Values*, 6(1), 49-63.

Kopnina, H., Washington, H., Taylor, B., Piccolo, J. (2018). Anthropocentrism: More than Just a Misunderstood Problem. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 31, 109-127. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10806-018-9711-1>

Yevhen Muliarchuk

Doctor of Philosophical Sciences, Senior research, H. Skovoroda Institute of Philosophy of the NAS of Ukraine; Kyiv, Ukraine; e-mail: Muliarchuk@nas.gov.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9204-6342>

Calling for protection of nature: environmental ethics and practice

Abstract

The protection of nature and reestablishment of ecological balance of human environment are impossible without the consolidation of the common efforts of mankind. The actual problem is the ethical motivation of all people for the transformation of the present ineffective politics and practice of the environmental management. The study explicates the implementation of the conception of calling as a philosophical and ethical phenomenon in the solution of ecological problems. Calling is defined as a meaningful unity of personal passions, abilities, activity for their realization and of evaluation of the achieved results accordingly to the understanding of their personal, social or spiritual good purpose. The call is analyzed as the internalized social motive of a person in the sphere of the protection of nature. The article explicates the moral feelings and the ethical principles of advocacy, solidarity, responsibility, justice for the finding and realization of calling for the protection of nature. In this research based on the analysis of the philosophical works of K.-O. Apel, M. Heidegger, T. V. Hardashuk, A. M. Yermolenko, H. Jonas, M. M. Kyseliov, H. Kopnina, K. M. Meyer-Abich, and the religious thought of pope Francis and patriarch Bartholomew, the author explicates the problem of anthropocentrism in ethics as well as the task of the consolidation of anthropology, ethics, and ecology in finding of the ways of solution of ecological crisis. The study grounds the principles of social responsibility and transpersonal good in the calling of people for the protection of nature.

Keywords: *calling, call, responsibility, protection of nature, environmental ethics, environmental justice, social good, transpersonal good.*